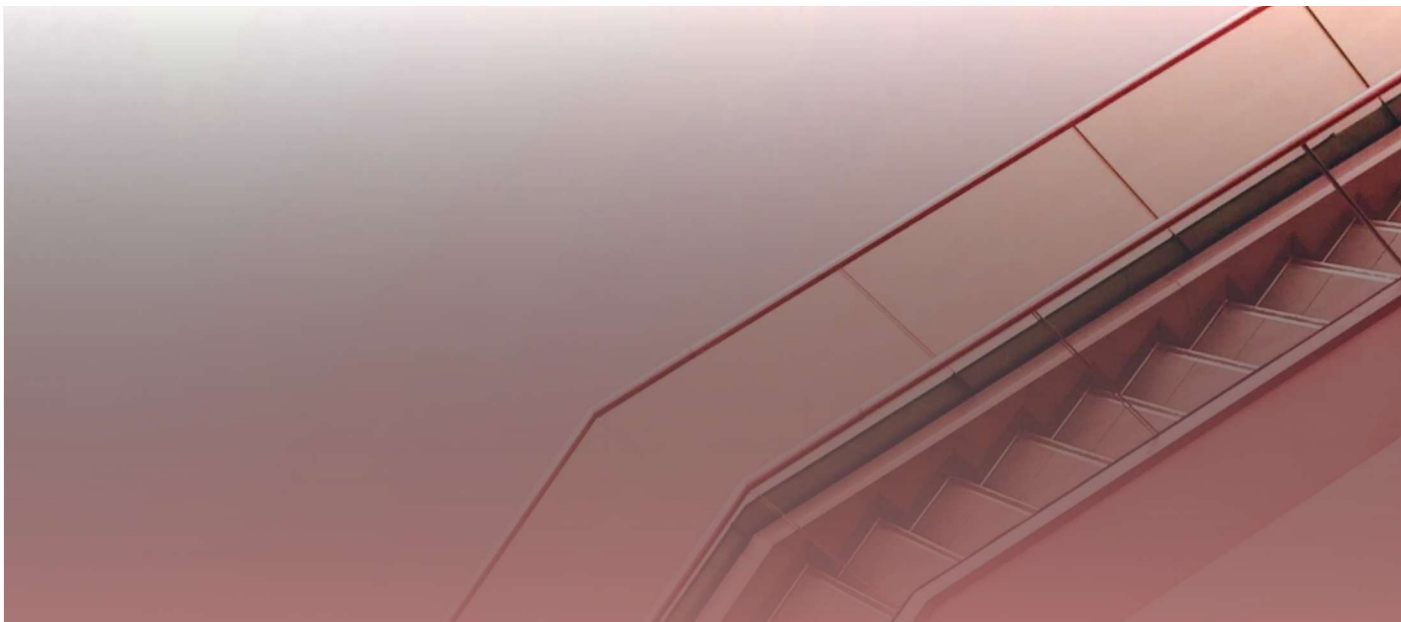

boganmeldelser, Meddelelser

Tab – et grundproblem i moderniteten

 april 8, 2026

Anmeldelse af *Tab – et grundproblem i moderniteten* (Hans Reitzel Forlag, 2025)

Af Andreas Reckwitz

Andreas Reckwitz

Tab

Et grundproblem i moderniteten

Af Erik Exe Christoffersen

Tabets aktualitet

Den tyske sociolog Andreas Reckwitz, professor ved Humboldt Universitt og en central kulturteoretisk stemme i analysen af senmoderniteten, viderefører med *Tab – et grundproblem i moderniteten* sin undersøgelse af samtidens sociale strukturer. Bogen kan lses som både en forlængelse og en teoretisk overbygning på hans tidligere arbejder om singularisering og senmodernitetens kulturelle dynamikker.

Hvor Reckwitz tidligere har fokuseret på mulighedernes samfund, retter han her blikket mod bagsiden: tabet. Ikke som enkeltstående erfaring, men som en strukturel og gennemgribende dimension i moderniteten. Bogen fremstår i dag næsten profetisk i sin diagnosticering af en verden, hvor tab af orden, stabilitet og fremtidshåb ikke længere er utænkelige scenarier, men konkrete erfaringer. Reckwitz tematiserer det gigantisk tab af verdensorden, spilleregler og normer, som mange af os i efterkrigsgenerationen gik rundt og opfattede som ukrænkelige. Ruslands krig mod Ukraine kom som en overraskelse, og forestillingen om et muligt tab af en del af Europa vil være ubærligt. At Trump vil have Grønland var for bare et par år siden nærmest en vittighed, men dette tab viser sig nu som en potentiel mulighed. At tabe kampen om klimaet ville være utænkelig for få år siden. Tabet af den liberale orden og den sikkerhed, som diverse spilleregler har opbygget siden 2. Verdenskrig er først ved at blive erkendt som en reel mulighed. Ifølge **Reckwitz** er vi langt hen uforberedte på mange af de tab, som ikke kan undgås.

Modernitetens tab: Fra fremskridt til sårbarhed

Tab er et grundvilkår i menneskelivet: vi mister relationer, muligheder og livsformer. Reckwitz' pointe er imidlertid, at moderniteten producerer en særlig form for tab: tabet af mening, overskuelighed og forestillingen om en stabil verdensorden.

Moderniteten har i mere end to århundreder været båret af en implicit tro på fremskridt. Vækst og udvikling er blevet opfattet som nærmest naturgivne processer. Denne fremskridtsoptimisme har muliggjort en håndtering af lidelse og tab som midlertidige tilstande – noget, der kunne repareres, forbedres eller overvindes. Men netop den forestilling er i opbrud. Reckwitz viser, hvordan senmoderniteten ikke bare producerer nye muligheder, men også intensiverer erfaringer af tab. Singulariseringen, dvs. ideen om det unikke individ og dets livsprojekt, tenderer at opløse de fælles strukturer, der tidligere kunne absorbere tabets konsekvenser.

Tabets sociologi: Diagnose og paradoks

Bogens første del etablerer en omfattende sociologisk analyse af tab som fænomen: dets former, praksisser og affektive dimensioner. Anden del udfolder det, Reckwitz kalder modernitetens tabsparadoks: et historisk spændingsfelt, hvor det borgerlige og industrielle samfund forsøger at usynliggøre tab, samtidig med at det producerer det. I tredje del beskrives en egentlig tabseskalation i senmoderniteten. Her bliver sårbarhed, identitetstab og sociale afkoblinger stadig mere fremtrædende. Reaktionerne spænder fra nostalgiske genopretningsfantasier til æstetiske og kulturelle iscenesættelser af det tabte. Særligt markant er tabet af fremtidshåb, som i stigende grad præger yngre generationer.

Strukturelle tab i globaliseringens tidsalder

Reckwitz peger på en række strukturelle transformationer, hvor tab bliver et gennemgående træk: Opløsning af borgerlige normer og arbejderskultur, tab af nationale identiteter i globaliseringens kølvand, afvikling af lokale livsformer som landsby- og landbrugskultur, institutionalisering af omsorg og sociale relationer. Velfærdsstatens ekspansion og forsikringssystemernes risikohåndtering har nok reduceret konkrete tab, men ikke fjernet angsten for dem. Tværtimod kan den øgede distance til institutionerne opleves som en form for umyndiggørelse.

Modernitetens løfte og dets sammenbrud

Moderniteten defineres hos Reckwitz som en historisk formation baseret på vækst, fremskridt og autonomi. Individet frisættes fra tradition, religion og sociale bindinger og får mulighed for at forme sit eget liv. Men denne autonomi forudsætter, at fremskridtsløftet faktisk indfries. Når det ikke længere sker, opstår en fundamental krise. I dag udfordres modernitetens grundantagelser af et problemkompleks, bl.a.

klimakrise og økologiske tab, geopolitiske konflikter, digitaliseringens sociale konsekvenser, nedbrydning af idéer om sandhed og offentlighed. Systemfejl bliver ikke undtagelser, men vilkår. Det er nødvendigt at undersøge dette specifikke tab, er Reckwitz pointe.

11. september: Et vendepunkt i tabsfortællingen

Reckwitz fremhæver terrorangrebet den 11. september 2001 som et afgørende brud. Tårnene var symbol på et magtfuldt og uovervindeligt USA. Med den utænkelige begivenhed lykkedes det 19 mand at kapre fire fly, hvoraf to med korte tidsintervaller ramte tvillingetårnene, et tredje Pentagon mens et fjerde, som muligvis var tiltænkt Det Hvide Hus, blev tvunget til at lande på en mark. Anvendelse af kaprede fly som *våben* var noget nyt, som krævede en vilje til at gå direkte efter civile ofre, uden nogen form for krigsvarsel. Intentionen var at skabe frygt og katastrofe som et mål i sig selv. Aktionen var i sit omfang totalt overskridende i forhold til synlighed, præcision og vellykkethed.

Angrebet repræsenterer et symbolsk og konkret tab af kontrol, sikkerhed og orden. Begivenheden markerer fremkomsten af en ny type fjende: ikke-statlig, uforudsigelig og antimoderne. Resultatet er en permanent tilstand af sårbarhed, hvor overvågning og usikkerhed bliver integrerede dele af hverdagen. Mindesmærket for 9/11 fungerer som et æstetisk og kulturelt udtryk for dette tab: et tomrum, et sår i modernitetens selvforståelse.

Dramaturgiske konsekvenser

Tabets kompleksitet afspejles også i samtidens æstetiske former. Den klassiske dramaturgi, baseret på klare modsætninger og lineær progression, mister sin overbevisningskraft. I stedet opstår polyfone strukturer med multiple perspektiver og fragmenterede fortællinger. Kunst og teater bliver steder, hvor tab ikke løses, men bearbejdes.

Forskellige medier har behandlet 9/11: Film, romaner og dramaer som danske Christian Lollikes *Underværket*, 2003, *Terror/is/me*, 2021, iscenesat af Sargun Oshana, Odense Teater eller instruktør Tue Biering (Fix & Foxy) *Det Europæiske Slagtehus*, 2022 på Odense Teater.

Tab som vilkår – og mulighed

Reckwitz' centrale tese er, at tab ikke blot er en negativ konsekvens af moderniteten, men en uomgængelig del af dens struktur. Moderniteten skaber både frihed og tab – og de to størrelser kan ikke adskilles. Dette paradoks afføder en række samtidige og modsatrettede kritikker: for meget frihed vs. for lidt fællesskab, for meget stat vs. for

lidt stat, for meget individualisering vs. tab af almene værdier. Tab bliver dermed et eksistentielt og politisk nøgleproblem for det 21. århundrede.

Tabets fællesskab og teatrets mulighed

En af bogens mest interessante men kun delvist udfoldede pointer er, at tab også rummer et fællesskabspotentiale. Erfaringer af sorg, tab og sårbarhed kan danne grundlag for nye former for forbundethed. Her åbner der sig et særligt perspektiv for teatret som et resonansrum, hvor erfaringer af tab kan deles, sanses og gives form. Som live-kunstform kan teatret fungere som et sted, hvor tab ikke blot repræsenteres, men erfares kollektivt. Et rum for resonans, hvor relationer mellem scene og publikum skabes i realtid. Tabet bliver i denne optik ikke kun en mangel, men en produktiv kraft: en åbning mod nye livsformer, æstetikker og fællesskaber.

Tab – et grundproblem i moderniteten er en ambitiøs og tankevækkende analyse af senmodernitetens skyggeside. Reckwitz leverer ikke løsninger, men en skarp diagnose af en verden, hvor fremskridtsfortællingen er brudt sammen, og hvor tab må tænkes som et grundvilkår. Spørgsmålet, der står tilbage, er både sociologisk og eksistentielt: Kan vi lære at leve med tab – uden at opgive moderniteten?

På dansk er tidligere udkommet Reckwitzs *Singulariteternes samfund* (2017), *Illusionernes undergang* (2019) og *Kreativitetens opfindelse*.

Erik Exe Christoffersen, lektor emeritus Aarhus Universitet